

TÁRCZA.

AZ ORSZÁGOS MÚZEUM- ÉS KÖNYVTÁR- BIZOTTSÁGNAK ÉS A MÚZEUMOK ÉS KÖNYVTÁRAK ORSZÁGOS TANÁCSÁNAK ÚJJÁALAKULÁSA.

Abban a mozgalomban, melyet a vallás- és közoktatásügyi miniszter az autonóm testületek által fentartott múzeumok és könyvtárak állami támogatása és a múzeumi és könyvtári ügy egységes irányban való fejlesztése érdekében három év előtt megindult, a vezetés és irányítás szerepe három testület között oszlik meg. Az állami felügyeletet a kormány által segélyezett tudományos közgyűjtemények felett a múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelősége gyakorolja, s ő képezi a vallás- és közoktatásügyi miniszterium végrehajtó organumát mindazon intézkedéseknél, melyek az állam részéről e gyűjtemények tudományos szükségleteinek kielégítésére irányulnak. Az orsz. főfelügyelőség a múzeumok és könyvtárak országos tanácsával áll szerves kapcsolatban, mely a mellett, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumnak a múzeumi és könyvtári ügy fejlesztése érdekében tanácsosal szolgál, a társadalmi tevékenység irányítására és ébrentartására van hivatva. A közoktatásügyi kormány e mellett súlyt helyezett arra, hogy maguk az illető közgyűjtemények is érvényesíthessék ez őket érdeklő nagy kulturális akcióban befolyásukat; ez a törekvés nyert kifejezést azon intézkedésében, melylyel a néhány év előtt társadalmi úton létesült országos múzeum- és könyvtárbizottságot a közgyűjtemények ügyeinek vezetésére hivatott központi szervezetbe, mint a társadalom képviselő harmadik tényezőként beillesztette.

A múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének és az országos tanácsnak az 1897. év végén három évre nyert megbízatása az 1900. év végén lejárván, mindkét testület megújítása vált szükségessé. Az ez alkalommal új szervezeti szabályokkal ellátott

főfelügyelőség újbóli, ezuttal öt esztendőre történt újjáalakítása felől már volt alkalmunk hírt adhatni. A főfelügyelőség az új megbízás alapján már ez év január havától folytatta az előző ciklusban megkezdett tevékenységét. Az országos tanács újjáalakítását az abban szervezett szabályai az országos múzeum- és könyvtárbizottság feladatává tették, s ez indította a vallás- és közoktatásügyi minisztert arra, hogy a három éven át szünetelő bizottságot új életre keltse.

Az országos múzeum- és könyvtárbizottság 1897-ben jóváhagyott szervezeti szabályai szerint, az ország közművelődési, tudományos és irodalmi egyesületeinek, valamint közművelődési intézeteinek egy évi időtartamra kiküldött tagjaiból levén megalakítandó, az országos tanács már 1900-ban előkészítette azon egyesületek és intézetek jegyzékét, melyek a bizottság újjáalakításánál figyelembe voltak veendőek. E jegyzék alapján mentek szét, 1900 december 24-ikén a képviselők kiküldése tárgyában a felhívások az illető testületekhez és intézetekhez; meghívást nyertek ugyanekkor, az országos tanács e czélból kiküldött bizottsága határozata alapján közéletünk mindazon alakjai, a kik a bizottságnak első megalakuláskor személyes meghívás alapján tagjai voltak.

E meghívások és az azokból kifolyólag 1901 január és február havában megejtett választások alapján megalakult országos múzeum- és könyvtárbizottság közgyűlése 1901 április 9-ikén délelőtt az új városháza nagytermében tartatott meg.

Előzőleg Porzsolt Kálmán, a kit a bizottság első megalakulásakor előadótitkárává választott, s ki a múzeumok és könyvtárak országos tanácsánál is ugyane tisztelet töltötte be, »Az országos múzeum- és könyvtárbizottság jelentése« czímen füzetet tett közzé, mely a bizottság keletkezésének ismertetése után a jegyzőkönyvek lenyomatásával adott számot annak 1896—1898. évi működéséről:

A közgyűlésen az elnöki tisztelet gróf Andrássy Tivadar töltötte be. Jelen voltak: gróf *Apponyi Sándor* v. b. titkos tanácsos, *Aldásy Antal* (a magyar heraldikai és genealogiai társaság képviseletében), *Bacher Vilmos* (az izr. irodalmi társaság képv.), *Bakcsy Gergely* (a szatmári Kölcsey-kör képv.), *Balassa József* (az Otthon képv.), *Balás Árpád* (a m. kir. mezőgazdasági múzeum képv.), *Ballagi Aladár* (a bndapesti m. kir. tud.-egyetem képv.), *Bancsó Antal* (a soproni ág. ev. liczeum képv.), *Bauer Mihály* (a váczai múzeum-egylet képv.), id. *Bánó József* (a m. herald. és gen. társaság képv.), *Bánóczi József* (a zsidó irod. társ. képv.), *Beck Dénes* (az orsz. iparművészeti társulat képv.), *Benkő Kálmán* (az orsz. képzőművészeti társulat képv.), *Berzeviczy Albert* v. b. titkos tanácsos, *Bodrogi János* (a nagy-

enyedi Bethlen-főiskola képv.), *Borovszky Samu* (a Magyar Történelmi Társulat képv.), *Brolly Tivadar* (a pozsonyi városi könyvtár és a városi múzeum képv.), *Bened Károly* (az orsz. erdészeti egyesület képv.), *Clair Vilmos* (a felvidéki magyar közművelődési egyesület képv.), *Dedek Cr. Lajos* (a budapesti egyetemi könyvtár képv.), *Erdélyi Pál* (az erdélyi múzeum és a kolozsvári Ferencz-József tud. egyetem könyvtárának képv.), *Esztegar László* (a magyar néprajzi társulat képv.), *Forster Gyula* min. tanácsos, *Fejérpataky László* (a Magyar Nemz. Múzeum Széchenyi orsz. könyvtárának képv.), *Ferenczi Zoltán* (a budapesti egyetemi könyvtár képv.), *Fodor Oszkár* (a dunántúli magyar közműv. egyesület képv.), *Gálffy Ignác* (a borsód-miskolczi közművelődési- és múzeum-egyesület képv.), *Gecsányi Gusztáv* (a soproni ág. ev. liceum képv.), *Gerlóczy Károly* (az orsz. magyar iskolaegyesület képv.), *György Aladár*, *Györgyi Kálmán* (az orsz. iparművészeti társaság képv.), *Hegedüs István* (az orsz. pedagógiai társaság képv.), *Heller Agost*, *Hermann Ottó* (mindketten a kir. m. természettud. társaság képv.), *Horváth Géza* (a Magyar Nemz. Múzeum állattári osztályának képv.), *Jancsó Benedek* (az E. M. K. E. képv.), *Jankó János* (a Magyar Nemz. Múzeum néprajzi oszt. képv.), *Jósa András* (a szabolcsvármegyei múzeum képv.), *Jurányi Győző* (a budapesti könyvtár-egyesület képv.), *Kada Elek* (a kecskeméti városi múzeum és könyvtár képv.), *Kenéz Béla* (a m. kir. központi statisztikai hivatal képv.), *Kirchner Béla* (az orsz. magyar gazdasági egyesület képv.), *Kórodi Péter* (az alsófejérm. történelmi, régészeti és természetud. egylet és a gyulafehérvári Batthyány-könyvtár képv.), *Krenner József* (a Magyar Nemz. Múzeum ásványtári osztályának képv.), *Kumlík Emil* (a pozsonyi városi közkönyvtár képv.), *Latinovics Géza* (a bácsbodrog-várm. történelmi társ. képv.), *Lázár György* (a szegedi Dugonics-társaság képv.), *Lipcsey Ádám* (a tiszafüredi múzeum- és könyvtár-egylet képv.), *K. Lippich Elek* (a vallás- és közoktatásügyi miniszter képv.), *Lippich Gusztáv* Jász-Nagykún-Szolnok várm. főispánja, *Márton Jenő* (a pozsonyi ág. ev. liceum képv.), *Óváry Lipót* (a m. kir. orsz. levéltár képv.), *Paszlavszy József* (a k. m. természettud. társaság képv.), *Pauler Gyula* min. tanácsos, *Pechány Adolf* (a trencsénmegyei természettud. társulat képv.), *Porzolt Kálmán* (a dunántúli magyar közműv. egyesület képv.), *Radisics Jenő* (az orsz. iparművészeti múzeum képv.), *Rados Gusztáv* (a budapesti József-műegyetem képv.), *Rákosi Jenő*, *Richter Elek* (a selmeczbányai városi múzeum képv.), *Rombai Dezső* (a m. kir. mezőgazd. múzeum képv.), *Schilberszky Károly* (a kir. m. természettud. társ. képv.), *Szinyei Gerzson* (a sáros-pataki ev. ref. főiskola képv.), *id. Szinyei József*, *Sebestyén Gyula* (a magyar néprajzi társaság képv.), *Szalay Imre* (a Magyar

Nemz. Múzeum képv.), *Szatmári Mór* (a budapesti ujságírók egyesületének képv.), *Szilassy Zoltán* (az orsz. magyar gazdasági egyesület képv.), *Temesváry Rezső* (a kir. orvosegylet képv.), *Toldy László* (Budapest székes-főváros könyvtárának képv.), *Tóth Pál* (a szegedi Somogyi-könyvtár és városi múzeum képv.), *Trauschenfels Emil* (a nagyszombati Bruckenthal-múzeum képv.), *Varságh Béla* (a békéscsabai múzeum-egyesület képv.), *Váró Ferencz* (a nagyenyedi Bethlen-főiskola képv.), *Wesselovszky János* (a komáromi vármegyei és városi múzeum-egyesület képviselőjében) stb. stb.

Gróf Andrássy Tivadar elnök a közgyűlést a következő szavakkal nyitotta meg:

Mint az »Országos Múzeum és Könyvtár-bizottság« egyik társelnökére, elnökünk Széll Kálmán távoztával, reám hármlott az a tisztség, hogy a bizottság ez évi közgyűlését összehívjam, s az új elnök megválasztásáig a tanácskozást vezessem. Mindenek előtt fogadják őszinte köszönetemet, kik közgyűlésünket megjelenésükkel megtisztelték, s különösen azon kulturális intézetek, egyesületek és törvényhatóságok, melyek küldöttségekkel tették ülésünket fényesebbé. Mint a megküldött jelentésből méltóztatnak látni, a bizottság működése nem volt eredménytelen, a mennyiben a magasabb művelődés előmozdítására szolgáló nyilvános gyűjteményeket, múzeumokat és könyvtárakat a maga részéről propagálta, terjesztette, azok szaporítását és létesítését előmozdította, a mi a mindennapi érdekeinktől távolálló kulturális intézmények iránti hidegséget véve tekintetbe, mindenesetre nem kis eredmény. Ám mindannyian tudjuk, hogy ezen eredmények kivívásában az oroszlan rész távozó elnökünket Széll Kálmán Ó Excellenciáját illeti meg. Úgy vélem, nem fogok ellentmondásra találni, ha azon meggyőződésnek adok kifejezést, hogy Széll Kálmán lemondásában csak akkor tudunk megnyugodni, ha őt, ki a mi vigaszunkra az ő tehetségének még nagyobb és fontosabb körben talált érvényesülést, mert az ő távozása országos szükség volt, — egy erkölcsi lánczolatnál továbbra is magunkhoz fűzzük, indítványozom, válasszuk meg őt tiszteletbeli elnökké.

Az indítvány általános helyesléssel találkozott és az elnök kimondta, hogy a közgyűlés Széll Kálmánt tiszteletbeli elnökké választja.

Az elnöki szavak után a közgyűlés tudomással véve a jelenlevőknek dr. *Fodor Oszkár* által felolvasott névsorát s *Porzolt Kálmánnak* a bizottság működéséről készített jelentését, s a számadások megvizsgálására *Pauler Gyula* és *Györy Aladár* bizottsági tagokat küldve ki, áttért tulajdonképeni feladatára, az országos múzeum- és könyvtár-bizottság tisztikarának s a múzeumok és könyvtárak orsz. tanácsába kiküldendő 15 tagnak titkos szavazás útján való megválasztására.

A választás eredményeként az országos bizottság tisztikara a következőkép alakult meg:

Elnök: Berzeviczy Albert.

Társelnökök: gróf Andrássy Tivadar, gróf Bély Ákos, gróf Károlyi István, dr. Kuncz Adolf, Thaly Kálmán.

Titkárok: dr. Fodor Oszkár, Clair Vilmos, György Aladár, Jurányi Győző, Porzolt Kálmán, Sándor József.

Az országos tanács elnökévé Berzeviczy Albert, előadótitkárává Porzolt Kálmán, tagjaivá gróf Apponyi Sándor, Ballagi Aladár, Beöthy Zsolt, Forster Gyula, György Aladár, dr. Kuncz Adolf, dr. Ráczy Károly, Rákosi Jenő, Thaly Kálmán, gróf Teleki Géza, Tóth József és gróf Zichy Jenő választattak meg.

Az újonnan választott elnök, Berzeviczy Albert, a következő keszéddel foglalta el az elnöki széket:

»Mélyen tisztelt országos bizottság! Legyen szabad legmélyebb hála érzetem kifejezése mellett kijelentennem, hogy meghajolva kívánságuk előtt, a reám ruházott elnöki tisztet elfogadom, teljes érzetében és tudatában ama megtiszteltetésnek, a melyet e választás reám nézve jelent; megtiszteltetésnek tekintem magamra nézve úgy az ezen bizottságban helyt foglaló közművelődési egyletek, intézetek tekintélye szempontjából, valamint az elem tűzött feladatok fontossága szempontjából, mint különösen tekintettel hivatali elődöm kitűnő személyére, a kinek helyére léphetni valóban a legnagyobb megtiszteltetés, habár az összehasonlítás szempontjából némileg nyomasztó megtiszteltetésnek érzem azt.

Főtörekvésem lesz kitűnő elődöm nyomdokaiba lépni, az országos bizottság céljainak felfogása, működésének szelleme tekintetében s tovább haladni azon az úton, melyet az ő szerencsés, ép oly bátor és bölcs kezdeményezése tört meg előttünk. Erős a hitem, hogy a magyar társadalomban meg van az érdeklődés és a szeretet úgy a tudomány, mint a művészet iránt s meg van a buzgalom arra nézve, hogy a közműveltség terjesztése körül közreműködjék, csak fel kell ébreszteni az érdeklődést ott, a hol szunnyad, a hol pedig már fel van ébresztve, ott szervezni és tovább vezetni kell. Most már az e célra hivatott organumok hatáskörei megvannak állapítva s a munka felosztás alapjai le vannak téve, úgy, hogy a hatásköröknek kölcsönös tiszteletben tartása mellett és egymás kölcsönös bizalomteljes támogatása mellett sikerülni fog célt érni. Felfogásom szerint az akció vezetősége a múzeumtanácsot kell, hogy illesse, a melynek működését elősegíteni, határozatait végrehajtani van hivatva az országos főfelügyelőség, mely a maga hatáskörében is fontos feladatoknak felel meg. Ennek az országos bizottságnak pedig feladata, hogy az eleven összeköttetést képezze a társadalom, a különböző közművelődési egyletek, intézetek és a tanács között, hogy a társadalom mentől szélesebb rétegeből kapjon eszméket, szíjjon fel

impulsust és ezeket úgy a bizottság, mint a tanács retortáin keresztül szűrve, jutassa megvalósulás végett az intéző közegekhez. Ezért részemről oda fogok törekedni, hogy az országos bizottság körében mentől tágabb tér nyíljon arra, hogy a minden oldalról jövő eszmék érvényesüljenek. Abban a reményben, hogy sikerülni fog a hivatott összes tényezőket megnyerni arra, hogy a nemzeti kultúra szolgálatára a társadalmi közreműködést felhasználják, elfogadom a reám ruházott megtiszteltetést, és kérem szíves közreműködésüket.

A közgyűlés további lefolyása alatt *Jurányi Győző* a budapesti könyvtáregyesület igazgatója a bizottságot közgyűlése alkalmából a legmelegebben üdvözölve és eredményteljes munkásságához a legteljesebb sikert kívánva, a népkönyvtárak ügyének fontosságára hívta fel a figyelmet; indítványára a közgyűlés kifejezte azon óhaját, hogy a jövőben nép-, vándor- és munkás könyvtárak létesítésére az eddiginél sokkal nagyobb összeg bocsáttassék rendelkezésre.

Porzolt titkár felolvasta Fűgh Dénes honvédőrnagy kérést, melyben a Zala megyei Meszes-Győrök községben létesítendő népkönyvtár támogatását kéri. A közgyűlés a kérést pártolólalag rendelte az országos tanács elé terjeszteni.

Dr. Jósza András Szabolcs megye kiküldöttje indítványára elhatározott, hogy a belügyminister a törvényhatósági bizottságok kebeléből múzeumi és könyvtári albizottságok alakítására kéri fel, melyek feladata lenne, a vidéki múzeumok fejlődését egyesek élettartamától függetleníteni, a létező múzeumokat az egyoldalúságtól megóvni.

Ugyancsak *dr. Jósza András* indítványozta ezután, hogy azon törvény, melynek értelmében a földből kiásott kincs — melynek fogalma különben sincsen határozottan megállapítva, egyharmadában a telektulajdonost, egyharmadában a találót és egyharmadában a kincstárt illeti, hatályon kívül helyeztessék, hanem a talált tárgyak a találónak képezzék tulajdonát, mert ezen elavult törvény az államkincstárnak számba nem vehető csekély hasznot hajt és csaknem egyedüli oka annak, hogy a legtöbb értékes leletek részint külföldre csempésztetnek, részint pedig beolvastatnak, indítványozza tehát, hogy a pénz- és igazságügyi ministerek felkéressenek ily értelmű törvényjavaslat betérjesztésére. Az indítványt a közgyűlés elfogadta, illetőleg további eljárás végett a tanácshoz utasította.

Dr. Pechányi Adolf a trencsénmegyei természettudományi társulat képviselője a Vág völgye gazdag történelmi emlékekre hívta fel a közgyűlés figyelmét, kívánatosnak tartva, hogy az e várakban foglalt régi emlékek rajzokban és képekben megörökítve egy Trencsénben létesítendő múzeumban helyeztessenek el. Ugyanide kellene összegyűjteni a felvidék himzómintáit, melyek gyűj-

tésére eddig csupán a túróczszentmártoni múzeum-társaság múzeumban fordított figyelmet. A közgyűlés az indítványt figyelembe vétel végett a tanácshoz utasította.

Ezzel a közgyűlés véget ért.

Az országos tanács tagjainak megválasztását a vallás- és közoktatásügyi minister 1901 évi 28431 szám alatt hagyta jóvá.

A múzeumok és könyvtárak országos tanácsa ez alapon az orsz. múzeum- és könyvtár-bizottság kiküldötteiből és azokból, a kik szervezeti szabályzata értelmében hivatalból tagjai, a következőkép alakult meg:

Elnök: Berzeviczy Albert. Elnök-helyettesek: Fraknói Vilmos, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelője, Szalay Imre, helyettes főfelügyelő, a Magyar Nemz. Múzeum igazgatója.

Előadó-titkár: Porzsolt Kálmán.

Tagok: gróf Apponyi Sándor,

Ballagi Aladár,

Beöthy Zsolt,

Fascho-Moys Sándor, a m. kir. belügyminiszterium képviselője,

Fejérpataky László orsz. felügyelő, egyszersmind a Magyar Nemz. Múzeum Széchenyi orsz. könyvtárának képviselője,

Ferenczi Zoltán, a budapesti egyetemi könyvtár képviselője,

Filarszky Nándor, a Magyar Nemz. Múzeum növénytári osztályának képviselője,

Forster Gyula,

György Aladár,

Hampel József, a Magyar Nemz. Múzeum érem- és régiségosztályának képviselője,

Horváth Géza, orsz. felügyelő, egyszersmind a Magyar Nemz. Múzeum állattári osztályának képviselője,

Jankó János, orsz. felügyelő, egyszersmind a Magyar Nemz. Múzeum néprajzi osztályának képviselője,

Jekelfalussy József, a m. kir. központi statisztikai hivatal képviselője,

Kammerer Ernő, orsz. felügyelő, egyszersmind az országos képtár képviselője,

Krenner József, orsz. felügyelő, egyszersmind a Magyar Nemz. Múzeum ásványtári osztályának képviselője,

dr. Kuncz Adolf,

Lippich Elek, a vallás- és közoktatásügyi miniszterium képviselője,

Pauler Gyula, a m. kir. országos levéltár képviselője,

Radisics Jenő, orsz. felügyelő, egyszersmind az orsz. magyar kir. iparművészeti múzeum képviselője,

dr. Rác Károly,

Rákosi Jenő,
 Schönherr Gyula, a múzeumok és könyvtárak orsz. főfelügyelőségének előadótitkára,
 Thaly Kálmán,
 gróf Teleki Géza,
 Tóth József,
 gróf Zichy Jenő.

A tanács május 14-ikén tartotta meg első ülését, melynek tárgyát a megalakuláson kívül a tudományos és közművelődési gyűjtemények segélyezésére vonatkozó javaslatok és az 1902 évi költségvetés előirányzatának megállapítása képezte.

További működésében első feladata lesz saját ügyrendjének megállapítása, abból a célból, hogy a szervezett szabályzatának revíziójáig működésének irányítására szolgáljon.

ÉVNEGYEDES JELENTÉS A MAGYAR NEMZ. MÚZEUM KÖNYVTÁRÁNAK ÁLLAPOTÁRÓL

1900. JANUÁR 1-TŐL MÁRCZIUS 31-ÉIG.

I.

A nyomtatványi osztály anyaga a lefolyt évnegyedben köteles példányokban 2684 db., ajándék útján 293 db., vétel útján 207 db., összesen 3184 db. nyomtatvánnyal gyarapodott. Ezen felül köteles példányok czímén beérkezett: perirat 16 db., hivatalos iratok 154 db., püspöki körlevél 87 db., gyászjelentés 1184 db., alapszabály 185 db., zárszámadás 180 db., műsor 284 db., színlap 2143 db., falragasz 500 db., vegyes 650 drb., összesen 5383 db. apró nyomtatvány.

Vételre fordítottatott 1141 korona 60 fillér, 455 márka, 90 lira, 76 frank.

Ajándékaikkal a következők járultak a könyvtár anyagának gyarapításához: Áldásy Antal (2 db.), Apponyi Sándor gróf (db.), Badics Ferencz, Becker Fülöp Agost, Belopotoczky Kálmán püspök Bécsből a berlini kir. múzeum igazgatósága, a bécsi császári tudományos akadémia (2 drb.), a bécsi cs. kir. központi statisztikai bizottság (2 drb.), a brünni természetvizsgálók egyesülete (2 db.), a Budapesti Szemle szerkesztősége, a budapesti tudomány egyetem rektora (5 db.), Buzárovits G. Esztergomból (28 db.), Coubertini Péter Párisból, Déry Béla, az edinburghi muzeum of science and art, az egri érseki iroda, az Erdélyi Museum szerkesztősége Kolozsvárról, Fejérpataky László (5 db.), a m. kir. földmívelésügyi ministerium, Gohl Ödön, a stájer történelmi egyesü-